

Illusztrációk nélkül¹

Koncz István opusával, alkotási technikájával kapcsolatban gyakran olvasható, hogy megfontolt, tudatosan alkotó költő ő, lírája intellektuális fogantatású. Meg hogy morális költőként a „homo aestheticus” ellenében határozza meg önmagát. Felsorolhatunk itt persze pár vezérmotívumot is, mint amilyen a *szó*, a *mű* és a *vers*; de itt van a *rend*, az *emlékezet*, a *tudat* is; a *hit* és a *törvény*; valamint a *táj*. Elvont, nehezen megragadható gócpontok ezek, ideértve természetesen a konczi tájat is, de utóbbiról kicsit később. Zömében ezek köré a csomópontok köré szerveződnek Koncz hamisítatlan, utánozhatatlan versmondatai, mérnöki precizitással összeillesztett kifejezései, patikamérlegen kimért és adagolt szavai, szóalakjai.

Minél gyakrabban olvasom Koncz István verseit, minél többször olvasom újra *Csend és lázadás* című kötetét, annál inkább távolodnak el tőlem a képi síkok, és kötődik szinte minden a szavakhoz. Nem a költői képalkotás fogalmi horizontjai redukálódnak bennem, hanem egy-egy sor, versszak marad meg a fogalmiság keretében. Kezdetben még próbálok egy illusztrátor, egy képzőművész beállítódásával közelíteni mind az opushoz, mind pedig a kötethez, végül azonban már ott tartok, fel kell tennem a kérdést, egyáltalán rendelkeznek-e képek ehhez a költői világhoz? Illusztrálható-e a konczi vers? Ha igen, mégis hogyan? Itt állunk Sagmeister Laura képei előtt, tehát igen – nyugtat meg a körülmény. De alapértelemben vett illusztrációk lennének ezek?

Jogosan merül fel a kijelentés most a hallgatóban, hogy jókor jut ez már eszembe. Bennem meg az, hogy szöveg és kép interakciója, esetleg kép és kép kapcsolata, avagy alkotási folyamatok, gondolkodási mechanizmusok

---

¹ Elhangzott a Kanizsai Írótáborban Koncz István *Csend és lázadás* című kötetbemutatója kapcsán megrendezett Sagmeister Laura-kiállításon, a Dobó Tihamér Képtárban 2017. szeptember 7-én.

mentén megindulva alkotói párhuzamokat ragadjak-e meg Koncz István és Sagmeister Laura között. Zömében utóbbinál fogok maradni, párhuzamokat, átfedéseket fogok keresni. De hogy Laura alkotásaihoz közelíteni tudjak, tisztáznom kell pár kérdést Koncz költészete kapcsán.

Induljunk ki Koncz egy korai, ebben a kötetben nem szereplő „versmondataból”: „élethű képmásom a szó, – / a szóban halmozódik a vég” (*A létezés hirdetése*). Majd egy olyanból, amelyik már a jelen kötet védőborítóján is megtalálható: „Dísz ez a harc is, / komoly megtagadása a / szó hitelének” (*Mese*); egy másik helyen meg ez olvasható: „Nem lehet, / vagy nem szabad, túlélni / a verset, / ha már megírtad!” (*Párbajvers*). Koncz a szóval, a szavakkal küzd, lehetőleg mellőz minden ornamentikát, színt, mert így emelheti a verset a költészet tiszta szférájába, így fog fegyvert, így harcol a szó, a kifejezés, a vers mellett.

Ha most csak a *Csend és lázadás* verseinek „színvilágát” kísérelem meg górcső alá venni, a fentiek összefüggésében nem is találok harsány színeket, legfeljebb a vérző mandulavirág rózsaszín erét (*Március, költészet, skizofrénia*); azúrkek keleti égboltot (*Karácsonyestén, 1988*) és „kék farkú fecskék”-et (*Kiűzetés-ügyben*); „ólomszín eső”-ket (*Az élet így, befejezetlenül...*) és „ólomszürke esőfelhők”-et (*A füst dolga*). Átvitt színvilágokat, színaszociációkat viszont annál inkább, amelyek során a színek „csak úgy / önkéntelenül csorognak / bele minden nagy / tömegjelenetbe” (*Kiűzetés-ügyben*); vagy: „Pompázó színeit vakítón ontja / a reggel, izzik a kert, / harsány a csend is, s rozsdáját / vedli a barna fövény; / szabadul álcáitól a nyár” (*Vereség*). Laura képein is alapvetően ezek a színegyüttesek dominálnak, zömében a védjegyként ismert rózsaszín és ennek árnyalatai, a skarlát, a szürke, az arany, a platina kerülnek játékba, folynak át egymásba. Ahogyan Koncz asszociatív módon idéz fel egy-egy színt – „izzó reggel”, „álcáitól szabaduló nyár” és a többi –, úgy veti vászonra színeit Laura is. Látszólag nem időzik el sokat egy-egy képpel, mélyről jövők, tömörek, határozottak kézmozdulatai, ecsetvonásai.

Tovább keresem azokat a kapaszkodókat, amelyek megragadhatók lennének, amelyekhez ha tehetném, a megfelelő képet illeszteném. A konczi tájban sem tudok megkapaszkodni, hisz ez sem konkrét, még véletlenül sem díszlet, hanem többszörös jelentésátvitel, egy menhely, amely teret biztosít a kételynek, a kétségbeesésnek, vagyis fogalmi szféra, gondolati kategória. Ha Koncz a Tiszáról versel, akkor sem a felszínhez nyúl, a jelentésrétegeket nem a felszínen képző költő ő. A Tiszának ugyan lehetnek felületi attribútumai, de a lényege, valódi jelentésstartalma a mélyben, a szabad szemmel nem látható, így jóformán megragadhatatlan mélységében

van: „Medrének mélyén, / ott a lusta örvény alatt, / a Tisza lelke bújik: / gyöngykagylók rejtik, / aranyhalak őrzik / a Tiszát” (*A szép Tisza és más*). Meggyőződése, Sagmeister Laura tudatosan kerülte el, hogy Koncz költészetének konkrét, könnyen megragadható téralakzatait vesse vászonra. Ha vannak ugyan figurális vetületei ennek a képi világnak – mint amilyenek például az aranyhalak, a kagyló, egy-egy arc – a maguk elvontságában ezek Koncz szövegvilágának sarkalatos dimenzióit emelik ki. Hiszen Koncz költészetének ezen objektumai nem pusztán jelölők, hanem olyan közvetítők, amelyek e szövegek legmélyebb tartalmi bugyraiba képesek berántani az olvasót. Az ezekre fókuszáló figurális pedig telitalalat.

Laura hozzányúlhatott volna minden, elsősre konkrét koncz objektumhoz, hozhatta volna Koncz egy-egy visszafogott „színrelációját”, de nem ezt tette. Olyan képi világot teremtett, amely építkezési mechanizmusai párhuzamba hozhatók Koncz István szövegkonstrukcióival. Érdemes itt kiemelni Laura korábról is ismert képkollázsait, amelyeken különböző szövegnyomtatvány- és térképrészletek jelennek meg. A képek így újabb síkokkal bővülnek, fragmentált voltak mintha összefüggne Koncz költészetének – gyakran hangoztatott – tördelt szövegegyütteseivel. Absztrakt és konkrét, helyszín és pillanat izgalmas párhuzamba állításai ezek az etűdök, kis formák.

Vajon lehet-e egy olyan költészethez képileg közelíteni, amely – olvasatomban – a szó primátusát hirdeti? – fogalmazódik meg bennem most újra a gondolat. Levonom a tanulságot, és pontosabb volna talán úgy fogalmaznom, hogy Sagmeister Laura képei nem-illusztrációk. Így, kötőjellel. Párhuzamos logikával és ihletettséggel fogant paralel kép-„akciók”, kép-„küzdelmek”. Olyan felelősségtudattal megalkotott „párhuzamok”, olyan ösztönös tettek, amelyek Koncz alkotási mechanizmusaira emlékeztetnek. Mint mondtam, többször kellett elolvasnom Koncz István verseit. Visszahívnak. Szövegmozaikjai, a „gondolatakadozások” újra megszólítanak, át- és újraértékelésre ösztönöznek. E költészet befogadásához pedig segítségre van szükségem. Nem csak olyanra, amely a nyelvi jelekben, a szavakban, a mondatokban bújik meg. És itt kellenek Laura képei. Annál is inkább, mert ha igaz Orcsik Rolandnak a koncz mű és a befogadója közötti interakcióról szóló megállapítása, miszerint „a mű léte az olvasóé”, és ez „fordítva is érvényes”, akkor ez a folyamat határozottan igaz Sagmeister Laura képeire, a képi síkok befogadására, s persze fordítva. Ennek a kölcsönös hatásnak az átéléséhez kívánok aktív befogadói, nem csak tovasikló szemlélődést.